

De Stem van de Stilte

Waar komt het boekje vandaan en voor wie is het geschreven?

Universele beginselen

Het was in 1991 honderd jaar geleden dat H.P. Blavatsky (H.P.B.) overleed. Zij was een bijzondere vrouw aan wie wij de oorspronkelijke leringen van de toenmalige theosofische beweging te danken hebben. Zij – en via haar haar leraren, die bekend zijn als de Mahatma's, Meesters of adepten – bracht aan de wereld in het algemeen, en in het bijzonder aan die studenten die ontvankelijk waren voor een innerlijke vorm van wijsheid, de fundamentele beginselen betreffende de aard van het bestaan.

Geworteld in één allerhoogste werkelijkheid komt het heelal met alles wat zich daarin bevindt door een emanatieproces tot bestaan en volgt dan door de inherente wetmatigheid van het stelsel zelf een evolutiecyclus van wording, die tijdens het stadium van menszijn door de mens zelf wordt gestuurd en bewust wordt gekozen. Besloten in de totaliteit van het universele proces ligt het bewustzijn of de intelligentie. Want datgene wat is, ligt hoe het zich ook manifesteert en welke vorm het ook aanneemt, ingebed in en participeert in de allerdiepste zin en bedoeling die door het bewuste leven worden uitgedrukt. Alleen tijdens het stadium van menszijn gaat het bewustzijn op zichzelf terugzien. Daardoor worden zelfbewuste beslissingen en inspanningen niet alleen mogelijk, maar vormen ook de aan de mens voorbehouden keuze en het verantwoordelijk handelen van ieder wezen.

Deze grote universele beginselen, die zo schitterend naar voren komen in het theosofische wereldbeeld zoals dat door H.P. Blavatsky wordt uiteengezet in bijvoorbeeld *De Geheime Leer* en *De Sleutel tot de Theosofie* ^[1], komen tot een hoogtepunt in een ethische en morele gedragsnorm. Deze kan richting geven aan ons leven en ons onze wezenlijke wederkerige verbondenheid met alle levende wezens doen beseffen.

Zodra we ons gaan bezighouden met de vraag wat het werkelijk betekent om een menselijk wezen te zijn, openbaart zich voor ons een panorama van zelf-transformatie. Naar zo'n panorama verwijst HPB in haar grote, laatste geschenk aan de wereld, het boekje *De Stem van de Stilte*. Het is een praktische gids voor een levenswijze die in overeenstemming is met universele beginselen, een devotionele tekst, samengesteld om bij leerlingen een spirituele atmosfeer op te roepen die helpt gedachte om te zetten in handeling, en aspiratie in dienst vol mededogen.

De unieke erfenis van HPB

Maar laten we, voordat we verder gaan met een analyse van deze tekst als gids voor zelf-transformatie, nogmaals de unieke erfenis beschrijven die HPB ons heeft nagelaten.

Ik heb geprobeerd in heel grove lijnen een beeld te schetsen van het theosofische wereldbeeld, en dat was zeker het hoofdthema van haar bijdrage aan de wereld: dat er een wijsheid bestaat, een wijsheidstraditie, een esoterische kennis die de aard van

het heelal en alles wat erin is beschrijft, met inbegrip van de mens, geworteld in een uiteindelijke werkelijkheid. Het is belangrijk tenminste van de basisbeginselen van die wijsheidstraditie – de esoterische of occulte traditie – een begrip te vormen teneinde de context te begrijpen waarbinnen onze studie over transformatie zal plaatsvinden. Want het betreft een spirituele transformatie, niet een uiterlijke of een intellectuele. Tegelijkertijd moet de transformatie die zal plaatsvinden totaal en volledig zijn en ieder aspect van ons wezen omvatten. Maar ze moet ook, zoals we zullen zien, geworteld zijn in een erkenning van de fundamentele beginselen die in het theosofische wereldbeeld naar voren komen.

Laten we ook twee andere aspecten van HPB's schitterende wereldbeeld noemen die relevant zijn voor onze huidige studie. **Ten eerste** dat er mensen zijn die de wijsheid kennen – mensen die door studie, meditatie en langdurige inspanning de wijsheid gevonden hebben en die bereid waren de kennis mee te delen aan degenen die werkelijk een geheel nieuwe weg willen opgaan in hun leven. HPB sprak over deze mensen als haar leraren en Meesters. Zij hebben in de beginjaren van de vereniging een opmerkelijke briefwisseling gevoerd met een aantal mensen waarvan de briefwisseling met twee Engelsen, A.P. Sinnett en A.O. Hume de opmerkelijkste is. Deze correspondentie is voor het grootste deel gepubliceerd in het boek *De Mahatmabrieven aan A.P. Sinnett*, dat we in de loop van deze reeks artikelen vaak zullen aanhalen. We moeten wel opmerken dat de kennis die door ware kenners van de wijsheid wordt meegedeeld niet tot ons hoeft te komen via boeken, brieven of enige andere vorm van uiterlijke communicatie. Want volgens hun eigen woorden in één van de brieven aan de heer Sinnett moet verlichting van binnenuit komen. Toch legden zij en HPB zelf ons een filosofisch systeem voor dat tegelijk zo diep en zo samenhangend is dat het het meest alomvattende wereldbeeld is dat we ooit gezien hebben. Tegelijk is ons verteld dat er slechts een tipje van de sluier is opgelicht en dat de Mahatma's zelf in feite leerlingen zijn van nog verhevenere wezens. Ieder stadium van ontwikkeling omvat slechts een trede op de ladder van bewustzijnsontwikkeling, en door HPB en haar leraren hebben we een glimp opgevangen van de ontzagwekkende waarheid dat er 'werkelijke kenners van de wijsheid' zijn en dat wij – hoe onzeker onze stappen ook zijn – het pad kunnen volgen van de Mahatma's, de boeddha's, de heiligen die ons voorgedaan zijn en enkele sporen van hun tocht hebben nagelaten. **Het tweede aspect** van de bijdrage die HPB aan de wereld heeft gegeven, is het aspect dat ons bij deze lezingen het meest zal bezighouden. Niet alleen bestaat er een wijsheidstraditie en zijn er mensen die de wijsheid kennen en behoeden, maar er is ook een eeuwenoude weg of pad waarlangs ook wij tot die wijsheid kunnen komen. Niet voor onszelf, niet voor een zelfzuchtig doel – want de deur is hermetisch gesloten voor degenen die deze kennis alleen voor zelfzuchtige doelen zoeken – maar voor het welzijn van de gehele mensheid. Zoals de tekst, die onze leidraad zal zijn, heel duidelijk stelt: 'Leven voor het welzijn van de mensheid is de eerste stap ^[2]'.

Juist inzicht

Onze onmiddellijke taak is binnen onszelf een zodanige transformatie te bewerkstelligen dat deze leidt tot de geboorte van een nieuw wezen, een nieuwe mens, want alleen dan kunnen wij die wereldwijde transformatie tot stand brengen die een nieuwe wereld tot gevolg heeft. Een natuurlijk gevolg van elke innerlijke transformatie is ons

gedrag in de wereld, want het is onvermijdelijk dat we handelen vanuit datgene wat we geloven en wat we zijn. Bovendien beïnvloedt het beeld dat we van anderen en van de wereld hebben datgene wat we zien; zoals onze visie verandert, zo zal de wereld veranderen.

Meer dan twee en een half duizend jaar geleden leerde de Boeddha dat de weg naar werkelijke transformatie begint met juiste opvattingen, juist inzicht: *sammâditthi*. Hoe kunnen we dit juiste inzicht verwerven? Dat is mijns inziens de centrale vraag waarmee we ons onderzoek naar transformatie moeten beginnen, of minstens naar het soort transformatie dat bedoeld wordt in het theosofische wereldbeeld. Want als er juist inzicht is, een juist beschouwen van onszelf en de wereld, verandert alles; dan zijn we overgegaan van innerlijke naar uiterlijke transformatie. Dan is onwetendheid, *avidyâ*, opgelost in het licht van *vidya*: weten, wijsheid, juist waarnemen.

Aangezien *De Stem van de Stille* onze gids zal zijn op deze reis die gaat van innerlijke naar uiterlijke transformatie, kan het nuttig zijn te weten hoe dit boekje werd geschreven, waar het vandaan komt en voor wie het bedoeld is.

Hoe 'De Stem van de Stille' werd geschreven

In 1887 was HPB naar Londen gebracht door enkele van haar vrienden, van wie Archibald en Bertram Keightly (oom en neef) toen de belangrijkste waren. In het jaar daarop werd *De Geheime Leer* gepubliceerd, het boek dat als haar hoofdwerk op het gebied van de uiteenzetting van theosofische wijsbegeerte moet worden beschouwd. In dat jaar (1888) werd ook haar innerlijke groep opgericht, een groep van uitgekozen studenten die in dieper contact wensten te komen met de geestelijke en occulte leringen die HPB presenteerde.

Het is heel goed mogelijk – maar dit is niet meer dan een veronderstelling – dat deze innerlijke groep, die bekendheid kreeg onder de naam *Esoterische School van Theosofie* (of E.S.T.), HPB ertoe gebracht heeft het boekje dat we nu hebben op schrift te stellen, omdat men haar dringend vroeg om meer instructie. Hoe het ook zij, eind juni of begin juli 1889 gaf HPB toe aan de wens van veel van haar vrienden om, vanwege haar vermoeidheid en slechte gezondheid, een tijdje naar het buitenland te gaan. Zij ging naar Fontainebleau, naar het Hotel de Ville de Lyon et de Londres, waar een vriendin, mevrouw Ida Garrison Candler, zich spoedig bij haar voegde. Het lijkt geen twijfel dat veel van het schrijfwerk van *De Stem van de Stille* in Fontainebleau werd verricht, hoewel er enkele aanduidingen zijn dat zij er reeds in Londen aan begonnen was. Dit is voor mij aanleiding te suggereren dat het werk haar antwoord is op een behoefte die door enkele van haar naaste vrienden in de pas gevormde E.S.T. naar voren was gebracht. In een brief, geschreven in Fontainebleau aan dr. J.D. Buck, een vooraanstaand Amerikaans theosoof, schreef HPB:

Ik ben hier een maand of wat om uit te rusten [...] Mevrouw Garrison Candler uit Boston (de vrouw van het congreslid, een theosofe en toegewijd esoterica) heeft me bijna gedwongen om een tijdje rust te nemen bij haar in dit bos dat nu zo mooi is, en in dit fijne land. Ik ben hier *incognito* [...]

Helaas is mijn *Sleutel tot de Theosofie* nog niet klaar. Dit boek kan binnen een week gepubliceerd worden, aangezien ik de laatste drukproeven heb ontvangen [...] en daarna mijn selectie uit *Het boek der gulden voorschriften, De Stem van de Stilte, De twee paden en de zeven poorten*. Ik heb ze vertaald (uit mijn geheugen, want ik ken er 39 uit mijn hoofd) en men zegt dat het even goed is als – enkele anderen zeggen zelfs beter dan – *Licht op het Pad* dat uit hetzelfde oude boek komt.

Maar in een eerdere brief, kennelijk in Londen geschreven en geadresseerd aan G.R.S. Mead staat:

Ik heb mijn *Sleutel tot de Theosofie* en de eerste reeks fragmenten uit *Het boek der gulden voorschriften – De Stem van de Stilte* – voltooid. Annie Besant zegt dat het in gouden letters gepubliceerd zou moeten worden en zelfs Sinnetts ogen glinsterden toen hij het las; hij zei dat het heel mooi is.

Tijdens haar verblijf in Fontainebleau kreeg HPB bezoek van Annie Besant en Herbert Burrows die naar Parijs gekomen waren om een congres van de arbeidersbeweging bij te wonen. In het nummer van HPB's tijdschrift *Lucifer* van juni 1891 schreef Burrows over dit bezoek:

In 1889 verbleven Annie Besant en ik bij haar (HPB) in Frankrijk, in het bos van Fontainebleau en toen we bij haar zaten nam ze met ons een deel van het manuscript van *De Stem van de Stilte* door. Terugkijkend naar die tijd herinner ik me dat de passages waardoor zij het meest geroerd was, de passages waren waarin de afmattende tocht omhoog van de pelgrimziel wordt beschreven.

Annie Besants indrukken van die gebeurtenis zijn op twee verschillende plaatsen opgetekend. Annie Besant schreef in haar boek *An Autobiography* ^[3], dat twee jaar na de dood van HPB verscheen:

Ik was naar Parijs weggeroepen om samen met Herbert Burrows het grote congres van de arbeidersbeweging bij te wonen [...] en bracht enkele dagen in Fontainebleau door bij H.P. Blavatsky, die naar het buitenland gegaan was om een paar weken rust te nemen. Daar trof ik haar terwijl ze bezig was met de vertaling van de prachtige fragmenten uit *Het boek der gulden voorschriften* dat nu zo algemeen bekend is onder de naam *De Stem van de Stilte*. Ze schreef de vertaling snel, zonder dat ze enige materiële tekst voor zich had en liet me deze 's avonds hardop voorlezen om te zien of 'het Engels netjes was'. [...] De vertaling was in perfect en mooi Engels, vloeiend en melodisch; we konden maar enkele woorden vinden die in aanmerking kwamen voor verandering en ze keek ons aan als een verschrikt kind, verbaasd over onze woorden van lof – lof die iedereen met gevoel voor literatuur zou beamen als hij die schitterende dichtregels zou lezen.

Twee jaar nadat deze passage in Besants *An Autobiography* was verschenen, gaf zij een lezing over 'De Meesters als feiten en idealen', waarin zij een volledig verslag gaf van haar bezoek aan Fontainebleau:

Nu nog iets over een ander boek van haar (HPB), dat voor mij een bijzondere betekenis heeft en dat u vermoedelijk wel kent: *De Stem van de Stilte*. Het toeval wilde dat dit boek geschreven werd toen ik bij haar was in Fontainebleau. Het is een klein boekje en wat ik nu ga zeggen heeft alleen betrekking op het boek zelf, niet op de noten (die werden naderhand gemaakt).

Het boek zelf zou men een gedicht in prozavorm kunnen noemen dat uit drie afdelingen bestaat. Ze schreef het in Fontainebleau, voor het grootste deel terwijl ik bij haar verbleef en ik was in de kamer terwijl zij het zat te schrijven. Ik weet dat zij het schreef zonder enig boek te raadplegen, maar zij schreef steeds door, uur na uur, net alsof ze het uit het hoofd opschreef of oplas uit iets waar geen boek was. 's Avonds liet ze me het manuscript zien dat ik haar had zien schrijven toen ik bij haar zat, en zij vroeg mij en anderen het Engels te corrigeren, want ze zei dat ze het zo snel geschreven had, dat het Engels zeker slecht zou zijn. We veranderden er niet meer dan enkele woorden in en het is zeer zeker een staaltje van wonderlijk mooi literair werk [...] Het boek is, zoals ik al zei, een gedicht in prozavorm, vol spirituele inspiratie, vol voedsel voor het hart, een stimulans voor de meest verheven deugd en bevat de hoogste idealen. Het is geen allegaartje dat is samengesteld uit verschillende bronnen, maar een samenhangend geheel van voorschriften. Het roert ons niet door de uiteenzetting van feiten uit boeken, maar door het beroep op de meest goddelijke aanleg in onze aard: het is zelf de beste getuigenis van de bron waaruit het voortgekomen is.

De Stem van de Stilte werd eind 1889 gepubliceerd en was daarmee het laatste boek dat HPB van de pers zag komen.

Wat is de bron van het boekje?

Terwijl de gedachten en idealen die erin tot uitdrukking komen het duidelijk in verband brengen met het uitgebreide terrein van leringen en voorschriften dat als mahâyâna-boeddhisme bekend staat, kunnen we niet voorbijgaan aan HPB's eigen bewering, in een brief van februari 1890 aan haar zuster Vera P. de Zhelihovsky:

Het zijn inderdaad prachtige aforismen. Dat mag ik zeggen want je weet dat ik ze niet zelf bedacht heb. Ik heb ze alleen uit het Telegu vertaald, het oudste Zuid-Indiase dialect. Het zijn drie verhandelingen over moraal en de morele principes van de Mongoolse en Dravidische mystici. Een aantal van de aforismen is wonderlijk diep en mooi, als stanza's die uit de diepte van meditatie komen. Hier hebben ze een totale opwinding veroorzaakt en ik denk dat ze ook in Rusland aandacht zouden trekken. Zou jij ze niet willen vertalen?

Maar we moeten naast deze opmerking ook aandacht schenken aan HPB's eigen woorden in het voorwoord van het boekje. Ten eerste vertelt ze ons 'dat de verzen afkomstig zijn uit het *Boek der gulden voorschriften*, één van de geschriften die in handen wordt gegeven van de mystieke leerlingen van het oosten'.

Vervolgens wordt ons medegedeeld dat het werk waaruit ze deze voorschriften, die ze uit het hoofd kende, vertaalde 'deel is van dezelfde reeks als waaruit de stanza's van het *Boek van Dzyan* afkomstig waren waarop *De Geheime Leer* gebaseerd is'.

De grote ouderdom van de originele tekst wordt aangegeven door haar verklaring 'dat de originele voorschriften op dunne smalle bladeren waren gegraveerd; kopieën stonden dikwijls op schijven. Deze schijven of platen worden gewoonlijk bewaard op de altaren van tempels die verbonden zijn met centra waar de zogenaamde contemplatieve of mahâyâna (yogâchârya)-scholen zijn gevestigd'. Aangezien één van deze scholen, die van Nâgârjuna, de grote boeddhistische leraar uit de tweede eeuw en stichter van de mâdhyamika school, in Amarâvati in Zuid India was, is het mogelijk dat de tekst waaruit HPB deze verzen leerde in de Zuid-Indiase taal Telegu gesteld was. Ze geeft echter aan dat het origineel geschreven was in beeldschrift en dat het zeker pre-boeddhistisch was, alhoewel er later toevoegingen werden gemaakt. Verderop in haar voorwoord vergelijkt zij het *Boek der gulden voorschriften* met de Paramârtha, het mystieke werk van Nâgârjuna, en ook met andere mystieke verhandelingen, zoals de *Upanishads*.

Geschreven voor 'de weinigen'

Wat de bron ook is, *De Stem van de Stilte* presenteert ons de verheven leer over de weg die ons inderdaad van een innerlijke naar een uiterlijke transformatie zal leiden. Geschreven voor 'de weinige echte mystici in de Theosofische Vereniging' zoals HPB zei, roept het ons op te ontwaken tot onze wezenlijke aard. Opgedragen aan de 'weinigen' daagt *De Stem van de Stilte* ons uit de keuzen van elke dag en elk uur te maken die ons ertoe zullen leiden op onze beurt kenners (geen gelovigen) van de wijsheid en weldoeners der mensheid te worden.

Als we acht slaan op HPB's bewering dat ze deze verzen (ze spreekt zelf van 'fragmenten'), afkomstig uit een oude tekst, uit haar hoofd opschreef '*ten behoeve van de weinige echte mystici in de Theosofische Vereniging*', moeten we ons afvragen wat het betekent om een mysticus te zijn en of wij tot degenen behoren die de geschiktheid bezitten om ooit zo genoemd te kunnen worden.

We kunnen over HPB denken als een groot occultist en dat was ze zeker. Maar vergeet niet dat ze ons vertelt dat het werk waaruit *De Stem van de Stilte* afkomstig is 'één van de werken is die in handen gegeven worden van mystieke leerlingen in het oosten'. Verder voegt ze eraan toe 'dat het kennen van die werken verplicht is in die school', waarbij ze doelt op de school van esoterisch boeddhisme waarin zijzelf opgeleid was. Hieruit kunnen we terecht concluderen dat HPB eveneens een groot mystica was en dat occultisme en mystiek niet twee paden vormen, maar één pad, dat leidt naar het verheven doel van ware transformatie, de schepping van een totaal nieuw wezen dat in onze tekst de 'bodhisattva' genoemd wordt, degene van wie de ware aard en het totale wezen *wijsheid-mededogen (budhi)* is.

*Wanneer u eenmaal bent geworden als de
vaste ster in de hoogste hemel, moet dat
heldere hemellichaam vanuit de diepten
van de ruimte stralen voor allen – behalve
voor zichzelf; geef licht aan allen, maar
ontneem het niemand.*

De Stem van de Stilte: 291